

KẾT NỐI VỚI CHƯƠNG TRÌNH

HỌC SINH HỌC VỀ:

Mối liên hệ giữa khu vực Đông Nam Á với thế giới bên ngoài từ đầu Công nguyên đến thế kỉ X.

HỌC SINH HỌC ĐẾ:

1. Phát triển năng lực tìm hiểu lịch sử

Kỹ năng đọc bản đồ (chỉ ra con đường quốc tế trên vùng biển Đông Nam Á trước thế kỉ X).

2. Phát triển năng lực nhận thức và tư duy lịch sử

- Trình bày được con đường giao thương trên biển ở khu vực Đông Nam Á – mức độ biết.
- Hiểu được ảnh hưởng của văn hóa Ấn Độ đối với sự phát triển của lịch sử khu vực trong mười thế kỉ đầu Công nguyên – mức độ hiểu.
- Phân tích được những tác động của quá trình giao lưu thương mại và văn hóa đối với khu vực trong mười thế kỉ đầu Công nguyên – mức độ hiểu.

3. Phát triển năng lực vận dụng

Xác định được chủ quyền Biển Đông thuộc về vương quốc nào ngày xưa và quốc gia nào ngày nay. Tập trung vào hoạt động phần I, trang 71 và đặc biệt trong câu hỏi vận dụng 3, trang 72

4. Hình thành những phẩm chất

- Trách nhiệm: từ sự thật lịch sử về con đường giao thương và giao lưu văn hóa ở Đông Nam Á, giáo dục chủ quyền biển đảo cho HS.
- Nhân ái: giáo dục tinh thần chia sẻ giữa các nền văn hóa (học hỏi, hoà nhập, không thô túng, không xâm lược).

+ Tại sao người ta cần đi qua vùng biển Đông Nam Á?

+ Thương nhân những vùng nào trên thế giới có mặt ở Đông Nam Á?

- Bước 2: yêu cầu sử dụng nguồn tư liệu 13.4, rèn luyện các kỹ năng: đọc bản đồ, trình bày và phân tích vấn đề – Mô tả con đường mà thương nhân nước ngoài đi qua vùng biển Đông Nam Á mười thế kỉ đầu Công nguyên. Lưu ý những địa danh trên bản đồ: Chăm-pa, Óc Eo (Việt Nam), Palembang (Indonesia),... từ đó xác định tên gọi địa lý của vùng biển đó hiện nay (Biển Đông).
- Bước 3: cho HS quan sát các tư liệu 13.1, 13.2 và 13.3 và nêu vấn đề: những hiện vật trong các tư liệu đó kể lại chuyện gì đã xảy ra trong lịch sử khu vực những thế kỉ đầu Công nguyên? (Một số nơi Đông Nam Á đã có hoạt động buôn bán, có sự hiện diện của thương nhân nước ngoài).

Bài
13

GIAO LƯU THƯƠNG MẠI VÀ VĂN HÓA Ở ĐÔNG NAM Á TỪ ĐẦU CÔNG NGUYÊN ĐẾN THẾ KỈ X

Học xong bài này, em sẽ:
Phân tích được những tác động chính của quá trình giao lưu thương mại và văn hóa ở Đông Nam Á trong mười thế kỉ đầu Công nguyên.

Vào những thế kỉ đầu Công nguyên, thuyền bè của nhiều nước đã qua lại trên vùng biển Đông Nam Á để buôn bán và trao đổi sản vật. Con đường giao thương trên biển là hành trình. Từ giao lưu thương mại dẫn đến giao lưu văn hóa. Quá trình giao lưu này đã để lại những dấu ấn quan trọng trong sự phát triển của Đông Nam Á mười thế kỉ đầu Công nguyên.

I. QUÁ TRÌNH GIAO LƯU THƯƠNG MẠI

Giao lưu thương mại đã dẫn đến những thay đổi nào ở khu vực Đông Nam Á trong mười thế kỉ đầu Công nguyên?

Vào những thế kỉ đầu Công nguyên, nhu cầu trao đổi hàng hóa giữa Trung Quốc, Ấn Độ và xa hơn là Địa Trung Hải đã mở ra tuyến đường thương mại quan trọng trên vùng biển Đông Nam Á. Thuyền buôn của nhiều nước trên thế giới đã có mặt tại đây, mở ra quá trình giao lưu thương mại giữa Đông Nam Á với thế giới bên ngoài.

Trên con đường giao thương qua vùng biển lúc bấy giờ, Đông Nam Á không chỉ là nơi cung cấp nước ngọt, lương thực mà còn là nơi trao đổi những sản vật có giá trị như hồ tiêu, đậu khấu, ngọc trai, sanh hô... đặc biệt là trầm hương, một mặt hàng có giá trị cao.

Nhiều nơi ở khu vực Đông Nam Á trở thành trung tâm buôn bán và trao đổi sản vật, hàng hóa nổi tiếng như Óc Eo (Phù Nam), Pa-lem-bang (Sri Vi-giay-a), Trà Kiệu (Chăm-pa),...

Giao lưu thương mại thúc đẩy giao lưu văn hóa, tác động trực tiếp đến sự ra đời và phát triển của các vương quốc cổ Đông Nam Á từ đầu Công nguyên đến thế kỉ X.

HƯỚNG DẪN HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẦN I

Năng lực nhận thức và tư duy lịch sử – mức độ hiểu: Trình bày được những tác động chính của giao lưu thương mại đối với khu vực mười thế kỉ đầu Công nguyên.

- Bước 1: GV giải thích tại sao vùng biển Đông Nam Á là một tuyến đường quan trọng trên con đường giao thương của thế giới từ đầu Công nguyên? GV gợi ý cho HS hoạt động dựa trên những yếu tố sau:

KHỞI ĐỘNG BÀI HỌC

- GV kể câu chuyện: **Một thành phố chứa đầy vàng bạc châu báu.**

Địa điểm di tích Óc Eo nằm ở chân núi Ba Thê, nay thuộc xã Vọng Thê, huyện Thoại Sơn, tỉnh An Giang, nay đất bồi đây nó vào sâu, cách biển 20 km, nhưng ngược về đầu Công nguyên, Óc Eo nằm ở vị trí “bước một bước ra tới biển”. Những năm 40 của thế kỷ XX, nhiều người dân khi làm ruộng nhặt được khá nhiều vật quý như chuỗi vòng đá quý, nhẫn vàng bạc, mặt ngọc, nhìn không khác mấy với những đồ nữ trang trưng bày trên cửa hàng vàng bạc thời nay. Do vậy, cuối tháng 2 – 1944, chính quyền Pháp đã tổ chức khai quật di tích Óc Eo mà người đứng đầu là nhà khảo cổ học lừng danh L. Malleret.

Một số lượng đồ trang sức rất lớn đã được L. Malleret công bố bao gồm: 1311 món nữ trang vàng, cân nặng 1120 gam, sau đó ông còn thu mua lại từ những người đào trộm di tích hàng trăm món, cân nặng được 453 gam, đáng kể có một thỏi vàng nguyên khối nặng đến 378 gam, tức khoảng 10 lạng; số hạt ngọc và đá quý đào và thu lại được là 10 062, trong đó có 779 viên là đào được, còn lại ông thu từ trẻ con nhặt được khi đi theo đoàn khảo cổ.

Sau năm 1975, phát hiện thêm khoảng 100 món trang sức vàng, 443 hạt đá quý, hơn 120 con dấu (triệu), 2000 mảnh vàng (có thể là vật cúng đặt ở các đền chùa).

(Lược trích từ Lương Ninh, Vương quốc Phù Nam – Lịch sử và Văn hoá.
NXB. Văn hoá Thông tin, 2005, tr. 292)

- GV đặt vấn đề: Họa sĩ minh họa đã miêu tả sự giàu có của cảng thị cổ Óc Eo dựa trên những hiện vật tìm thấy thuộc nền văn hoá Óc Eo và những di tích kiến trúc còn lại dưới chân núi Thoại Sơn. Câu chuyện về cảng thị Óc Eo đã cung cấp cho các nhà khoa học những bằng chứng quan trọng để nghiên cứu về giao lưu thương mại và văn hoá ở Đông Nam Á mười thế kỉ đầu Công nguyên.

HƯỚNG DẪN HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẦN I (tt)

Bước 4: GV hướng HS đến câu trả lời chính

Giao lưu thương mại đã thúc đẩy sự ra đời của những trung tâm thương mại tại khu vực Đông Nam Á, dẫn đến sự phát triển nhanh của lịch sử khu vực, tác động trực tiếp đến sự ra đời của những vương quốc cổ nằm trên con đường giao lưu đó.

Bước 5: GV đặt vấn đề

Theo chân những con thuyền buôn bán đến từ nước ngoài, văn hóa bên ngoài cũng có mặt ở khu vực Đông Nam Á. Chúng ta tiếp tục tìm hiểu ở hoạt động tiếp theo của bài: giao lưu văn hóa tác động đến khu vực Đông Nam Á như thế nào trong buổi bình minh của lịch sử các vương quốc cổ nơi đây?

HƯỚNG DẪN HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẦN II

Hoạt động 1: Năng lực nhận thức và tư duy lịch sử – mức độ hiểu.

- **Bước 1:** GV đặt vấn đề
- + Khu vực Đông Nam Á nằm giữa hai nền văn hóa nào phát triển sớm hơn Đông Nam Á ở châu Á?
- + Nền văn hóa nào có ảnh hưởng sâu đậm nhất đến khu vực?
- **Bước 2:** Cho HS quan sát tư liệu 13.6, 13.7, 13.8, kết hợp với thông tin có trong bài học cho ý kiến về giao lưu văn hóa (các nền văn hóa bên ngoài đến khu vực Đông Nam Á) tác động như thế nào đến văn hóa Đông Nam Á? (Đông Nam Á nằm giữa: Ấn Độ và Trung Quốc. Quốc gia có những ảnh hưởng sâu đậm đến khu vực là Ấn Độ. Cư dân Đông Nam Á tiếp thu văn hóa Ấn Độ một cách hoà bình, trên cơ sở chủ động lựa chọn những yếu tố phù hợp trong quá trình lập quốc và phát triển, chủ yếu trong các lĩnh vực tôn giáo, chữ viết, văn học, nghệ thuật).

Em có biết?

Trầm hương là một sản vật có giá trị dùng để làm công phẩm và trao đổi, mua bán với nước ngoài. Xuất khẩu, vùng Kau-tha-ra (Kauthara) (Khánh Hòa) vẫn được gọi là "xứ trầm hương".

13.1 Những đồng tiền của nhiều khu vực khác nhau trên thế giới được tìm thấy ở các cảng thị của vương quốc Phù Nam.

13.2 Giang đồng thời Hán, Trung Quốc (điểm Oc Eo, An Giang).

13.3 Những mảnh vàng thuộc văn hóa Óc Eo (điểm Gò Tháp, Đồng Tháp).

13.4 Lược đồ con đường thương mại trên vùng biển Đông Nam Á từ đầu Công nguyên đến thế kỷ X

68

II. QUÁ TRÌNH GIAO LƯU VĂN HÓA

- Giao lưu văn hóa đã tác động như thế nào đến văn hóa Đông Nam Á?

- Đọc tin liệu 13.5 và cho biết nền văn hóa có ảnh hưởng ở chúa Á có ảnh hưởng đến khu vực Đông Nam Á?

Nhà sư Nghia Tinh từ Trung Hoa đến Pa-lem-bang năm 671, lưu lại đây nhiều năm để học tiếng Phạn và dịch kinh Phật. Ông còn kể rằng, ở Pa-lem-bang có hàng nghìn nhà sư hành đạo và khuyên là "nếu như có một nhà sư Trung Quốc nào muốn sang Ấn Độ thì trước hết hãy lưu lại đây và nín念佛 để học hỏi rồi hãy đi..."

(Dẫn theo Lương Ninh, Lịch sử trung đại, 1984, tr. 192)

Theo con đường giao lưu thương mại, các nền văn hóa ngoài khu vực đã lan tỏa đến Đông Nam Á.

Từ thế kỷ III, người Ấn Độ đã chiếm ưu thế trong buôn bán và truyền bá văn hóa Ấn Độ vào khu vực này. Văn hóa Ấn Độ ảnh hưởng trên nhiều lĩnh vực khác nhau.

Tôn giáo Ấn Độ là Hin-du giáo và Phật giáo nhanh chóng hoà quyện với tín ngưỡng bản địa và đã ảnh hưởng lớn đến nền văn hóa của các vương quốc trong khu vực.

Phù Nam, các vương quốc trên đảo Xu-ma-trà, đảo Gia-va và vương quốc Pa-gan của người Miến chịu ảnh hưởng từ Phật giáo. Trong khi đó, Hin-du giáo lại khá phổ biến ở Champa, Chân Lạp.

13.5 Di tích đền tháp Mỹ Sơn (Quảng Nam) của vương quốc Champa, xây dựng từ thế kỷ IV đến thế kỷ XIV (Ảnh: Nguyễn Điện Ngọc)

69

13.7 Chữ cổ Khmer (Khmer) khắc trên bia ở Kan-đa (Kanda), Cam-pu-chia, thế kỷ VII – VIII

13.8 Quần thể kiến trúc Phật giáo Bô-rô-bu-dua, thế kỷ VIII

LUYỆN TẬP – VẬN DỤNG

Luyện tập

1. Dựa vào lược đồ 13.4, em hãy mô tả con đường giao thương chính từ Ấn Độ và từ Trung Quốc đến Đông Nam Á.
2. Nêu một ví dụ cho thấy sự sáng tạo của cư dân Đông Nam Á khi tiếp thu văn hóa Ấn Độ.

Vận dụng

3. Dựa vào lược đồ 13.4, đối chiếu với bản đồ 12.1, em hãy cho biết con đường thương mại ở Đông Nam Á đi qua những vùng biển, đại dương nào ngày nay?

70

HƯỚNG DẪN HOẠT ĐỘNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẦN II (tt)

Hoạt động 2: Phát triển năng lực tìm hiểu lịch sử – mức độ hiểu và vận dụng.

Lưu ý GV:

- HS đọc hiểu văn bản (năng lực tìm hiểu lịch sử – xác định được yếu tố Phật giáo).
- HS vận dụng được kiến thức của bài Ấn Độ và thực tế quan sát cuộc sống hằng ngày để trả lời yêu cầu 2 của hoạt động (xác định được nền văn hóa Ấn Độ).

HƯỚNG DẪN LUYỆN TẬP – VẬN DỤNG

Câu 1:

- Thông qua việc hướng dẫn HS sử dụng tư liệu, từ đó tái hiện lại con đường mà các thương nhân ngày xưa đã đi qua vùng biển Đông Nam Á trong khoảng thế kỷ VII. HS trở thành “người đóng vai lịch sử” (*Tưởng tượng em là một thương nhân Trung Hoa cần phải đến Ấn Độ để buôn bán vào khoảng những năm đầu của thế kỷ VII*) để thực hiện yêu cầu của hoạt động. Những gợi ý cụ thể để các em không tưởng tượng ngoài cơ sở dữ liệu lịch sử (*Thuyền của em sẽ đi qua những vùng biển nào? Em sẽ dừng lại ở đâu để tiếp nước ngọt và đồ ăn hoặc trao đổi hàng hóa?*).
- Bài tập này sẽ giúp HS nắm rõ chủ quyền trên biển của các cộng đồng cư dân Đông Nam Á.

Câu 2: Chữ viết là một ví dụ dễ phân tích với HS.

Câu 3: Câu hỏi vận dụng và tổng kết các hoạt động có trong bài. GV cho HS xem lại lược đồ 13.4, chiếu bản đồ Đông Nam Á (bản đồ 12.1 của bài 12) cho HS quan sát.

- Yêu cầu 1: xác định con đường thương mại trên lược đồ (đường màu đỏ).
- Yêu cầu 2: xác định những vùng biển và đại dương.

Lưu ý: GV có thể mở rộng kiến thức về biển nội địa – biển Adaman ở đông nam vịnh Bengal, miền Nam Myanmar, miền Tây Thái Lan và miền Đông quần đảo Andaman thuộc Ấn Độ Dương. Vịnh Bengal là điểm bắt đầu của con đường biển nối miền Nam Ấn Độ với eo Kra và bán đảo Malaysia.

LƯU Ý VỚI GIÁO VIÊN

Về hình thành năng lực chung

- Tự chủ và tự học: nhận diện và tiếp cận lịch sử thông qua các loại hình tư liệu (lược đồ, bản đồ, hình ảnh,...).
- Giải quyết vấn đề và sáng tạo, kết nối kiến thức lịch sử, kiến thức liên môn để giải quyết vấn đề thực tiễn.

Hướng dẫn hoạt động kết bài

Nên kết hợp với bài tập 3 phần Vận dụng để thiết kế một Tour du lịch “con đường hương liệu” trên Biển Đông dựa trên sự thực lịch sử: Đông Nam Á là vùng đất nổi tiếng về hương liệu; Đông Nam Á là tuyến đường biển quan trọng nhất nối Ấn Độ Dương, Thái Bình Dương; Đông Nam Á có những đảo và vùng biển ấm áp,... và là “ngã tư đường” của những nền văn minh” từ những thế kỉ đầu Công nguyên, con người cởi mở, thân thiện.

